

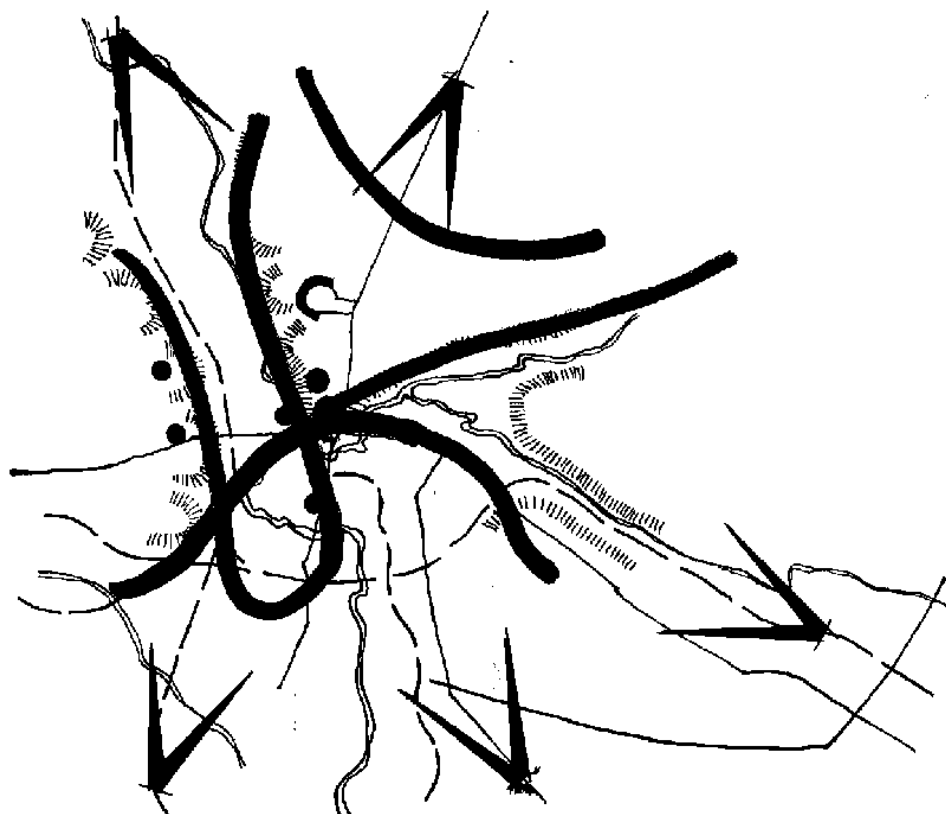
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять та виконання самостійної роботи
з навчальної дисципліни

**«КОМПОЗИЦІЙНИЙ АНАЛІЗ
МІСТОБУДІВНОГО ПРОСТОРУ»**

*(для студентів 5 курсу денної форми навчання
спеціальності 191 – Архітектура)*

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2016

Методичні вказівки до практичних занять та виконання самостійної роботи з дисципліни «Композиційний аналіз містобудівного простору» (для студентів 5 курсу денної форми навчання спеціальності 191 – Архітектура) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; уклад. Л. С. Мартишова. – Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2016. – 12 с.

Укладач канд. арх. Л. С. Мартишова

Рецензент канд. арх. Ю. В. Жмурко

Рекомендовано кафедрою містобудування, протокол № 5 від 18.12.2015 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	4
1 ВИМОГИ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ.....	7
1.1 Теми практичних занять.....	7
1.2 Самостійна робота.....	8
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	9

ВСТУП

Мета, предмет та місце курсу

Дисципліна «Композиційний аналіз містобудівного простору» присвячена видам і напрямкам аналізу композиції архітектурних об'єктів (архітектурних ансамблів, містобудівних утворень, архітектурно-ландшафтних об'єктів, окремих будівель тощо). Методологічно дисципліна спрямована на вивчення композиції як системи, що включає, перш за все, художні й психологічні аспекти сприйняття архітектурного середовища. В дисципліні розглядаються сучасні методи композиційного аналізу, такі як морфологічний, структурно-середовищний, феноменологічний, семіотичний, міфопоетичний. Як один з найважливіших аналітичних методів, що відображає гуманітарно-психологічні аспекти сприйняття композиції, розглядається метод наукової інтерпретації.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є методи композиційного аналізу архітектурно-просторового середовища.

Метою викладання навчальної дисципліни «Композиційний аналіз містобудівного простору» є надання студентам навичок проведення аналітичних передпроектних досліджень з фахової проблематики.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Композиційний аналіз містобудівного простору» є навчити студентів використовувати сучасні методи таких видів композиційного аналізу як: морфологічний, структурно-середовищний, феноменологічний, семіотичний, міфопоетичний.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

– методи і методики наукових досліджень архітектурно-просторового середовища;

вміти:

– оцінити, вивчити і вирішити проблемну ситуацію у містобудуванні;

мати компетентності:

– щодо розробок проектних концепцій, програм, сценаріїв та планів

містобудівного розвитку населених місць;

– щодо надання консультаційних послуг в галузі архітектури та містобудування та участі в експертизі та аналізі складних архітектурно-містобудівних ситуацій.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин (2 кредита ЄКТС).

Форма підсумкового контролю успішності навчання - екзамен

Засоби діагностики успішності навчання - індивідуальні завдання з аналізу композиційних побудов містобудівних об'єктів, відповідно до вивчених методів композиційного аналізу (виконання рисунків, схем, текстової частини).

Методи навчання. Словесні, наочні, практичні. Аналітичні та синтетичні. Продуктивні (науково-дослідні) та репродуктивні (пояснювально-ілюстративні). Конспектування лекцій, постановка питань, самостійна робота.

Методи контролю. Спостереження за діяльністю студентів. Усне опитування (індивідуальне).

Письмовий контроль (пояснювальна записка), графічний завдання (таблиці, аналітичні схеми). Практична перевірка умінь і навичок зокрема щодо користування методами композиційного аналізу при виконанні магістерської роботи. Підсумковий контроль – екзамен.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МОДУЛЬ 1 Композиційний аналіз містобудівного простору

Змістовий модуль 1 Методи композиційного аналізу.

Тема 1. Поняття, задачі, види композиційного аналізу.

Тема 2. Морфологічний аналіз.

Архітектурна морфологія. Поняття морфотипу. Морфотипи архітектурно-об'ємної та архітектурно-просторової форми. Ландшафтні морфотипи. Візуально-просторові морфотипи.

Тема 3. Семіотичний аналіз. Семіотика архітектурного простору.

Семіотика. Комунікативність архітектурного середовища. Поняття мови в семіотиці. Мова і мовлення в архітектурі. Архітектурний простір як архітектурний текст. Структурність та не структурність архітектурного простору.

Тема 4. Семантичний аналіз. Семантичні смислові конструкції.

Основні міфо-семантичні конструкції. Функціональний та естетичний сенс структури архітектури.

Тема 5. Структурно-середовищний аналіз.

Метод системного аналізу. Метод середовищного підходу.

Тема 6. Феноменологічний аналіз.

Поняття, методи феноменології. Феноменологія архітектури. Феномен архітектурного простору.

Тема 7. Міфопоетичний аналіз.

Поняття міфопоетики. Міфосимволізм. Система міфопоетичних символів і кодів. Архетипна складова людського мислення. Просторові архетипи. Інтерпретаційна складова міфопоетичного аналізу.

Змістовий модуль 2 Аналіз композиційної структури містобудівного об'єкту.

Тема 1. Структура ландшафтних, соціальних і архітектурних домінант регіону і міста.

Структурна цілісність ландшафтних, соціальних і структурних домінант.

Тема 2. Структура композиційних зв'язків (зовнішніх і внутрішніх) між домінантами, між середовищем міста і домінантами.

Структурна цілісність між домінантами і міським середовищем.

Ландшафтні, соціальні й архітектурні домінанти регіону й міста. Ієрархія й зв'язки. Структурна цілісність ландшафтних, соціальних і структурних домінант. Структурна цілісність домінант і міського середовища.

1 ВИМОГИ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ

Архітектурний аналіз, як і будь-яке наукове дослідження, передбачає три етапи роботи: 1) визначення проблеми дослідження, 2) збір матеріалів, 3) аналіз зібраних матеріалів, 4) узагальнення й висновки на основі проведеного аналізу. Зібраний матеріал слід розташувати по можливості компактно, приділяючи головну увагу малюнкам і схемам, які виражають власне розуміння студентом тих чи інших сторін архітектурної композиції.

Завершальним етапом роботи є графічне узагальнення малюнків і схем, і побудова моделі, що відбиває висновок – концепцію рішення досліджуваної проблеми.

1.1 Теми практичних занять

Таблиця 1 – Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	2	3
1	Засвоєння морфологічного методу композиційного аналізу Морфологічний аналіз обраної містобудівної території Виконання графічної схеми.	2
2	Засвоєння семіотичного методу композиційного аналізу. Семіотичний аналіз обраної містобудівної території Виконання графічної схеми.	2
3	Засвоєння семантичного методу композиційного аналізу. Семантичний аналіз обраної містобудівної території Виконання графічної схеми.	2
4	Засвоєння структурно-середовищного методу композиційного аналізу. Структурно-середовищний аналіз обраної містобудівної території. Виконання графічної схеми.	2
5	Засвоєння феноменологічного методу композиційного аналізу. Феноменологічний аналіз обраної містобудівної території. Виконання графічної схеми.	2

Продовження таблиці 1

1	2	3
6	Засвоєння міфопоетичного методу композиційного аналізу Міфопоетичний аналіз обраної містобудівної території. Виконання графічної схеми.	2
7	Аналіз композиційної структури ландшафтних, соціальних та архітектурних домінант обраної містобудівної території. Виконання графічної схеми.	2
8	Аналіз структури композиційних зв'язків між домінантами і міським середовищем обраної містобудівної території. Виконання графічної схеми.	3
Разом		17

1.2 Самостійна робота

Таблиця 2 – Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Реферування за темою: методи композиційного аналізу	6
2	Збирання даних: аналіз натурних досліджень	6
3	Збирання даних: робота з літературою	6
4	Виконання ландшафтно-композиційних схем Аналіз структури ландшафту (на рівнях регіону, міста, фрагменту міста). Аналіз композиційної структури (виявлення вузлів тяжіння і головних напрямків в зв'язку з ландшафтом).	6
5	Аналіз вивченості проблеми: робота з літературою	6
6	Виконання графічних схем до кожного з обраних видів композиційного аналізу	6
7	Виконання текстової частини дослідження	6
8	Формулювання висновків за результатами дослідження	14
Разом		56

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Азизян И. А. Теория композиции как поэтика архитектуры / И. А. Азизян, Г. С. Добрицина, И. А. Лебедева. – М. : Прогресс-Традиция, 2002. – 568 с.
2. Антонов В. Л. Градостроительное развитие крупнейших городов: Монография / В. Л. Антонов. – Киев – Харьков – Симферополь, 2005. – 644 с.
3. Антонов В. Л. Архитектурная композиция как система «среда-человек»/ В. Л. Антонов, С. А. Шубович; Государственный НИИ теории и истории архитектуры и градостроительства, Харьковское городское управление архитектуры. – Киев : 1999. – 71 с.
4. Степанов А. В. Архитектура и психология: учебное пособие для вузов / А. В. Степанов, Г. И. Иванов, Н. Н. Нечаев. – М. : Стройиздат, 1993. – 295 с.
5. Архитектура и эмоциональный мир человека / Г. Б. Забелыпанский, Г. Б. Минервин, А. Г. Раппапорт, Г. Ю. Сомов. – М. : Стройиздат, 1985 – 208 с.
6. Барабанов А. А. Чтение города / А. А. Барабанов // Семиотика пространства: Сб. науч. тр. Междунар. ассоц. семиотики пространства Екатеринбург: Архитектон, 1999. С. 328.
7. Бахтин М. М. К методологии гуманитарных наук / М. М. Бахтин // Эстетика словесного творчества. – М. : Искусство, 1986. – 445 с.
8. Бранский В. П. Искусство и философия / В. П. Бранский. – Калининград: Янтарный сказ, 1999. 704 с.
9. Визгин В. П. Научный текст и его интерпретация / В. П. Визгин // Методологические проблемы историко-научных исследований. – М. : Наука, 1982. – С. 64–75.
10. Гегель Г. В. Ф. Наука логики / Г. В. Ф. Гегель // Собрание сочинений: В 3 т. Т.2. – М. : Мысль, 1971. – 248 с.

11. Гижа А. В. Интерпретация и смысл (Структура понимания гуманитарного текста): Монография. / А. В. Гижа. — Харьков : Коллегиум, 2005. — 404 с.
12. Гуманитарный комплекс архитектуры. К вопросу о гуманитарных исследованиях в архитектуре / Под общ. ред. д-ра архит. С. А. Шубович. — Харьков : ХНАГХ, 2005. — 311 с.
13. Добрицина И. А. «От постмодернизма – к нелинейной архитектуре: Архитектура в контексте современной философии и науки» / И. А. Добрицина. — М. : Прогресс-Традиция, 2004. — 470 с.
14. Каган М. С. Философская теория ценности / М. С. Каган. — Санкт Петербург, ТОО ТК «Петрополис», 1997. — 205 с.
15. Каган М. С. Морфология искусства / М. С. Каган. — Ленинград : Искусство, 1972. — 440 с.
16. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень: навч. посібник / В. В. Кавальчук, Л. М. Моїсєєв. — Київ : ВД «Професіонал», 2005. — 240 с.
17. Лосев А. Ф. Диалектика мифа / А. Ф. Лосев. М.: Мысль, 2001. — 558 с.
18. Лотман Ю. М. Лекции по структуральной поэтике / Ю. М. Лотман // Ю. М. Лотман и тартуско-московская семиотическая школа. — М., Гнозис, 1994. — 560 с.
19. Місто очима студентів. Проблеми візуального сприйняття й графічне відображення архітектурного середовища / С. О. Шубович, Н. С. Вінтаєва, Г. Л. Коптєва та ін. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім О. М. Бекетова. — Харків : ХНУГХ ім. О. М. Бекетова, 2014. — 237 с.
20. Пропп В. Я. Морфология волшебной сказки / В. Я. Пропп. — М. : Лабиринт 1998. — 111 с.
21. Страутманис И. А. Информативно-эмоциональный потенциал архитектуры И. А. Страутманис. — М. : Стройиздат, 1978.

22. Соловьева О. С. Парки и дворцово-парковые ансамбли: Учебное пособие / О. С. Соловьева. – Харьков – Симферополь: ХГАГХ-КИПИКС, 1999. – 110 с.
23. Ткачиков И. Н. Архитектурная психология / И. А. Ткачиков Науч. ред. А. П. Мардер. Киев: Знание, 1980. – 24 с.
24. Успенский Б. А. Семиотика искусства / Б. А. Успенский. – М. : Школа «Языки русской культуры», 1995. – 360 с.
25. Хейзинга Й. Homo Ludens; Статьи по истории культуры / Й. Хейзинга. – М. : Прогресс, – Традиция, 1997. – 416 с.
26. Эко У. Отсутствующая структура. Введение в семиологию / У. Эко. – Санкт Петербург : ТОО ТК Петрополис, 1998. – 245 с.
27. Шубович С. А. Мифопоэтический феномен архитектурной среды / С. А. Шубович. – Харьков : ХНАГХ, 2012. – 179 с.
28. Янковская Ю. С. Семиотика в архитектуре – диалог во взаимодействии. Место семиотических исследований в современной теории архитектуры / Ю. С. Янковская. – Екатеринбург : изд-во уральского ун-та, 2003. – 125 с.

Навчальне видання

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять та виконання самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«КОМПОЗИЦІЙНИЙ АНАЛІЗ МІСТОБУДІВНОГО ПРОСТОРУ»

*(для студентів 5 курсу денної форми навчання
спеціальності 191 – Архітектура)*

Укладач **МАРТИШОВА** Лариса Сергіївна

Відповідальний за випуск *Г. Л. Коптева*

За авторською редакцією

Комп'ютерне верстання *І. В. Волосожарова*

План 2016, поз. 65 М

Підп. до друку 21.11.2016

Формат 60 × 84/16

Друк на ризографі

Ум.-друк. арк. 0,5

Зам. №

Тираж 50 пр.

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Революції, 12, Харків, 61002

Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК 4705 від 28.03.2014 р.